

Дати	Стародавня історія України
1 млн. років тому	Поява найдавніших людей на території сучасної України.
1 млн – 11 тис. років тому	Палеоліт або давній кам'яний вік.
Близько 100 тис. років тому	Виникнення материнського роду.
Близько 40–35 тис. років тому	Поява на території сучасної України людини сучасного типу.
10–8 тис. років тому	Мезоліт або середній кам'яний вік.
8–5 тис. років тому	Неоліт або новий кам'яний вік.
Початок 4 – середина 3 тис. до н. е.	Енеоліт або мідно-кам'яний вік.
2 тис. р. до н.е. – VIII ст. до н.е.	Бронзовий вік.
VIII-IV ст. до н.е.	Ранній залізний вік.
IX-VII ст. до н.е.	Панування в північних степах України кімерійців.
VII-III ст. до н.е.	Перебування на українських землях “скіфів”
III ст. до н.е. – III ст. н.е.	Проживання на півдні України сарматів.
I-II ст.	Перші згадки про слов'ян-венедів у писемних джерелах.
III-IV ст.	Перебування готів на українських землях.
V-VII ст.	Велике слов'янське розселення.

Археологія – наука, що вивчає минуле за речовими історичними джерелами

Історичні джерела – це носії інформації, за якими вчені з'ясовують умови життя в попередні часи.

Археологічна культура – це комплекс подібних між собою археологічних пам'яток, що відносяться до одного часу і поширені в певній місцевості.

Палеоліт - давня кам'яна доба, початковий і найтриваліший період історії людства. Кінець палеоліту датується XII – X тис. до н.е.

Мезоліт – середня кам'яна доба, період кам'яної доби (XII-VII тис. до н.е.), що був перехідним між палеолітом і неолітом. Винайдено лук і стріли. З'явилися перші навички у виробленні глиняного посуду.

Неоліт - новий кам'яний вік, заключний період кам'яної доби (X-поч. III тис. до н.е.). Початок переходу від привласнюючих форм господарства до відтворювальних, створюються культурно-історичні області, широко поширюються вироби із кераміки. На території України неоліт датується VIII – IV тис. до н.е.

Енеоліт – мідна доба, назва перехідного часу від заключного періоду кам'яної до бронзової доби, характеризується появою виробів із міді. Поруч із мідними знаряддями праці одночасно використовувалися і кам'яні, які переважали. Найдавніші мідні предмети датуються VIII – V тис. до н.е. На території України енеоліт датується IV – III тис. до н.е.

Бронзовий вік - історичний період (кінець IV — поч. I тис. до н. е.), який характеризується виготовленням і використанням бронзових знарядь праці і зброї, появою кочового скотарства, поливного рільництва, писемності, рабовласницьких держав. На території України бронзовий вік датується III – II тис. до н.е.

Ранній залізний вік – період ранньої історії людства (I тис. до н.е.), який характеризується використанням і поширенням виробів із заліза.

Колонізація - заселення незайманих земель або захоплення чужих територій із подальшим їхнім заселенням.

Дати	Виникнення та розквіт Київської Русі
Кінець VIII – початок IX ст.	Утворення Київського князівства
860 р.	Перший похід русичів, очолюваних князем Аскольдом на Константинополь (Царгород)
882 р.	Убивство князя Аскольда та захоплення князівської влади в Києві Олегом. Виникнення держави Київська Русь
907, 911р.	Походи князя Олега на Царгород
941, 944 р.	Походи князя Ігоря на Візантію
945 р.	Повстання деревлян і вбивство князя Ігоря
946 р.	Посольство княгині Ольги до Царгорода
968 р.	Перший Балканський похід князя Святослава
969–971 рр.	Другий Балканський похід князя Святослава
988 р.	Початок запровадження князем Володимиром християнства як державної релігії Київської Русі
1036 р.	Розгром князем Ярославом Мудрим печенігів під Києвом
1054 р.	Перша згадка в літописі Києво-Печерського монастиря
1054–1113 рр.	Співправління трьох братів Ярославичів – Ізяслава, Святослава та Всеволода
1068 р.	Повстання в Києві проти Ярославичів
1097 р.	Любецький з'їзд князів
1113р.	Народне повстання в Києві
1113 р.	Прийняття "Статуту" Володимира Мономаха

Віче – народні збори, на яких вирішувалися важливі народні справи.

«Десятина» - в Київській Русі називали частку доходів великого князя, що надавалася для потреб давньоруських церков.

Дружина – збройний загін у Русі, що становив постійну військову силу у князя

Племінний союз - об'єднання кількох племен.

Князь – у ранньому середньовіччі у слов'ян так називали воєначальника племені, союзу племен, військової дружини.

Язичництво - з давньоруської мови "народ", будь-яка політеїстична релігія. На Русі язичництво було поширене до насадження християнства. Його сутність полягала в обожненні сил природи й культурі предків.

Християнство - один з напрямків єдинобожжя, який зародився на сході Римської імперії. Поряд з ісламом та буддизмом входить в число трьох світових релігій. Характерною особливістю християнства, яка відрізняє його від інших напрямків єдинобожжя, є віра в Ісуса Христа як втілення і прояв Бога заради спасіння всього людства і людського суспільства і настанови в істині. На відміну від християнства іслам та іудаїзм не визнають Ісуса Христа як одну з іпостасей Всевишнього.

Дати	Київська Русь за часів роздробленості. Галицько-Волинська держава
1152–1187 рр.	Зміцнення Галицького князівства за правління Ярослава Осмомисла
1169 р.	Захоплення й розорення Києва об'єднаним військом 12 руських князів, очолюваним Андрієм Боголюбським
1185 р.	Невдалий похід новгород-сіверського князя Ігоря Святославича проти половців, що став підґрунтям для поеми "Слово о полку Ігоревім"
1187р.	Перша літописна згадка назви "Україна" стосовно земель Південної Київщини та Переяславщини
1199 р.	Об'єднання волинським князем Романом Мстиславичем Галицької і Волинської земель
1206–1238 рр.	Утворення Галицько-Волинського князівства Період міжусобиць, боярських змов та іноземного втручання в галицько-волинські справи
31 травня 1223 р.	Битва на річці Калці
1238 р.	Утвердження князя Данила Романовича в Галичі. Розгром військом Данила Галицького рицарів-хрестоносців під Дорогочином
1239 р.	Спустошення монголами Переяславської й Чернігівської земель
Кінець листопада – початок грудня 1240 р.	Облога й захоплення Києва військами монгольського хана Батия
Грудень 1240 р. – березень 1241 р.	Спустошення монголами земель Київського та Галицько-Волинського князівств
17 серпня 1245 р.	Ярославська битва
1253 р.	Коронування Данила Галицького послами Папи Римського Інокентія IV
1264 р.	Смерть Данила Галицького
1264–1301 рр.	Князювання Лева Даниловича (сина Данила Галицького) у Галицькій та Перемишльській землях
1269–1288 рр.	Князювання Володимира Васильковича (сина Василька Романовича, брата Данила Галицького) на Волині
1301–1308(15) рр.	Правління Юрія I Львовича, що об'єднав під своєю владою всі землі Галицько-Волинської держави
1315–1323 рр.	Князювання в Галицько-Волинському князівстві Андрія та Лева II Юрійовичів
1324–1340 рр.	Князювання в Галицько-Волинській державі Мазовецького княжича Болеслава Юрія II
1340 р.	Смерть Юрія II. Перший похід польського короля Казимира III на Львів. Початок боротьби за галицько-волинські землі між Литвою та Польщею
1349 р.	Похід польського короля Казимира III на Галицько-Волинську Русь і підкорення більшості її земель

Роздробленість – доба роздробленості, історичний період в історії Київської Русі (сер. XII – XIII ст.).
Смерди – члени громади, вільні селяни, які жили на власних землях і княжих наділах

Дати	Політичний устрій, соціально-економічний, культурний розвиток Київської Русі та Галицько-Волинської держави в IX-XIV ст.
992–996 рр.	Спорудження Десятинної церкви в Києві
1037 р.	Спорудження Софійського собору в Києві
1037–1039 рр.	При Софійському соборі в Києві створено літопис, названий найдавнішим Київським зводом
1056–1057 рр.	Створення "Остромирового Євангелія" – найдавнішої з книг, яка збереглася до наших днів
1073, 1076 р.	Створення "Ізборників" для князя Святослава Ярославича
1108 р.	Заснування онуком Ярослава Мудрого Святополком Михайлівського Золотоверхого монастиря в Києві
1113 р.	Завершення ченцем Києво-Печерської лаври Нестором написання літопису "Повість минулих літ"
1117 р.	Укладення "Повчання" Володимира Мономаха
Близько 1200 р.	Спорудження церкви Святого Пантелеймона в Галичі
1230–ті рр.	Написання "Слова про погибель Руської землі"
1256 р.	Перша літописна згадка про місто Львів
Друга половина XIII ст.	Укладення Галицько-Волинського літопису, що містить дві самостійні частини: Галицьку (1201 – 1261) і Волинську (1262–1292)
1324 р.	Перша писемна згадка про чинність на українських землях (у Володимирі-Волинському) магдебурзького права

Вотчинне землеволодіння – спадкове землеволодіння.

Смерди – члени громади, вільні селяни, які жили на власних землях і княжих наділах

Руська правда - збірка норм давньоруського права

"Слово про закон і благодать" – твір написаний київським митрополитом Іларіоном, присвячений Володимирі Великому, в якому обґрунтовується ідея рівноправності Русі в сім'ї народів й уперше Київ характеризується як столиця.

Ікони - живописне, мозаїчне або рельєфне зображення Ісуса Христа, Богородиці, святих і подій Святого Письма.

Билини - руські народні епічні пісні

Мозаїка – зображення або визерунок, зроблений з окремих, щільно припасованих один до одного і закріплених на цементі або мастиці різнокольорових шматочків скла, мармуру, камінців і т.ін.

Літопис – історичний твір, в якому розповідь про події та факти подаються за роками.

Фреска – картина, написана фарбами по свіжій вологій штукатурці.

Книжкова мініатюра – художнє оздоблення рукописів, зроблений від руки малюнок, багатобарвна ілюстрація або заставка, кінцівка. Видатні зразки книжкової мініатюри - Остромирове євангеліє (1056 – 1057рр.), Ізборник Святослава (1073р.)

Бояри – представники родоплемінної знаті та верхівка дружинників, які займали друге, після князів, панівне становище в управлінні державою.

Дати	Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав (друга половина XIV – середина XVI ст.)
1349 р.	Приєднання до Угорського королівства Шипинської землі (Буковини)
1352 р.	Укладення польсько-литовської угоди, за якою до Польського королівства відійшли Галичина та частина Поділля, а до Великого князівства Литовського – Волинь і Берестейська земля
1359 р.	Утворення Молдавського князівства та включення до нього Шипинської землі (Буковини)
1362 р.	Розгром великим князем Литовським Ольгердом татарського війська в битві на Синіх Водах і вигнання їх з українських земель. Приєднання до Великого князівства Литовського Київщини, Поділля й Переяславщини
14 серпня 1385 р.	Укладення Кревської унії
1387 р.	Остаточне приєднання Галичини до Польського королівства
1393 р.	Приєднання Поділля до Польського королівства
12 серпня 1399 р.	Поразка литовсько-руського війська, очолюваного князем Вітовтом, у битві з ординцями на річці Ворсклі
15 липня 1410 р.	Грюнвальдська битва (битва під Таненбергом)
2 жовтня 1413 р.	Укладення Городельської унії
Липень 1416 р.	Розорення Києва ногайською ордою хана Едигея
1435 р.	Битва під Вількомиром (сучасне місто Укмерге в Литві)
1443 р.	Відокремлення Кримського ханства від Золотої Орди
1447 р.	Перший напад військ кримського хана на українські землі
1449 р.	Утворення Кримського ханства.
1458 р.	Поділ Київської митрополії на Київську та Московську.
1463 р.	Перша згадка про існування у Львові Успенського православного братства
1481 р.	"Змова руських князів"
1482 р.	Спустошення Києва ордами кримського хана Менглі-Гірея
1489 р.	Перша згадка про українських козаків у писемних джерелах.
1490-1492	Організація селянського повстання на Буковині та на Покутті.
1492 р.	Документальна згадка про козаків у листі великого князя литовського Олександра Казимировича до кримського хана Менглі-Гірея

1508 р.	Повстання Михайла Глинського
1526 р.	Загарбання західної частини Закарпаття австрійськими Габсбургами, східної – Трансільванським князівством
1529 р.	Прийняття Першого Литовського статуту
1529 р.	Запровадження Першого Литовського статуту
1555 (1556)р.	Спорудження Дмитром Вишневецьким оборонного замку на острові Мала Хортиця
1557 р.	Прийняття "Устави на волоки".
1566 р.	Прийняття Другого Литовського статуту.

Шляхта - привілейований суспільний соціальний стан, форма аристократії, який утворився на основі зближення родової знаті з військовослужилою верствою і отримала значні пільги.

Панщина – примусова неоплачувана праця залежних селян у господарстві пана-землевласника.

Магдебурзьке право – міське право, за яким міста частково звільнялися від підпорядкування центральній адміністрації, влади феодалів і створювали органи самоврядування.

Магістрат – міське самоврядування.

Цехи – об'єднання міських ремісників однієї чи споріднених спеціальностей для захисту своїх інтересів, виробництва й збуту своїх товарів.

Фільварок – шляхетське господарство, в якому використовувалася праця покріпачених селян.

Дати	Українські землі під владою Речі Посполитої. Наростання національно визвольної боротьби українського народу
1569 р.	Укладення Люблінської унії.
1572 р.	Універсал польського короля Сигізмунда II Августа про залучення на військову службу 300 запорозьких козаків. Початок формування реєстрового козацького війська.
1577 р.	Похід запорозьких козаків, очолюваних Іваном Підковою, до Молдавії.
1578 р.	Козацька реформа короля Стефана Баторія. Збільшення реєстру до 500 козаків.
1588 р.	Прийняття Третього Литовського статуту.
1591–1593	Козацьке повстання під проводом Криштофа Косинського.
1594–1596	Козацьке повстання під проводом Северина Наливайка.
1596 р.	Берестейська церковна унія.
1599 р.	Повстання запорожців на турецьких галерах, очолюване Самійлом Кішкою.
1606 р.	Узяття запорозькими козаками турецької фортеці Варна.
1609 р.	Похід запорозьких козаків на турецькі фортеці Ізмаїл, Кілію та Акерман.
1609–1612	Участь запорозьких козаків у поході польсько-литовського війська на Москву.
1616 р.	Похід запорозьких козаків, очолюваних гетьманом Петром Конашевичем-Сагайдачним, на Кафу, узяття її та звільнення невільників.

1617р.	Укладення Вільшанської польсько-козацької угоди, за якою козаки, не внесені до реєстру, повинні були повернутися під владу шляхти.
1619 р.	Укладення Роставицької польсько-козацької угоди, за якою реєстр обмежувався 3 тис. козаків і встановлювалася заборона їх походів до турецьких володінь.
1620 р.	Цецорська битва.
1620 р.	Відновлення ієрархії Православної україно-біло-руської церкви.
1621 р.	Хотинська війна.
1625 р.	Виступ козаків на чолі з гетьманом Марком Жмайлом.
1625 р.	Укладення Куруківської польсько-козацької угоди. Збільшення реєстру до 6 тис. козаків.
1630 р.	Козацьке повстання під проводом Тараса Федоровича (Трясила).
1632 р.	Ухвалення сеймом Речі Посполитої "Статей про заспокоєння грецької віри". Легалізація Православної церкви.
1635 р.	Зруйнування запорозькими козаками на чолі з Іваном Сулимою фортеці Кодак.
1637–1638	Козацьке повстання під проводом Павла Бута (Павлюка), Якова Острянина та Дмитра Гуні.
1638 р.	Прийняття сеймом Речі Посполитої "Ординації Війська Запорозького реєстрового".

Українська шляхта - вищий суспільно-політичний, привілейований, провідний соціальний стан, аристократія в Давній Русі-Україні, Галицько-Волинській державі, Великому Князівстві Литовському, Речі Посполитій, Козацькій державі та інших державних утвореннях на теренах України.

Реєстрове козацтво - частина українського козацтва, яка перебувала на державній військовій службі і була записана в окремий список — реєстр.

Запорізька Січ - військово-суспільний і духовний центр українського козацтва.

Козацька Старшина - військовий та адміністративний керівний орган Запорізької Січі, реєстрового козацтва, Гетьманщини, а також Слобідської України.

Клейноди – дорогоцінні знаки старшинської влади.

Греко-католицька церква – християнське об'єднання, створене Берестейською унією в 1569р.

Братство – релігійно-громадська організація міського населення при православних (згодом і греко-католицьких) парафіях в Україні та Білорусі.

Дати	Національно-культурний рух (друга половина XVI – перша половина XVII ст.)
1556–1561	Створення Пересопницького Євангелія.
1574 р.	Видання І. Федоровим у Львові "Апостола" – першої друкованої книги та "Букваря" – першого друкованого шкільного підручника на українських землях.
1578 р.	Заснування князем К.-В. Острозьким в Острозі друкарні й школи.
1581р.	Видання І. Федоровим в Острозі першого повного видання Біблії церковнослов'янською мовою.
1585–1586	Заснування Львівського Успенського братства. Організація братської друкарні й школи.
1587 р.	Видання в Острозі першого полемічного твору Герасима Смотрицького "Ключ царства небесного".

1596 р.	Берестейська церковна унія.
1615 р.	Заснування Київського Богоявленського братства та школи при ньому.
1615 р.	Початок діяльності друкарні Києво-Печерського монастиря, створеної архімандритом Єлисеєм Плетенецьким.
20–ті рр. XVII ст.	Укладення Густинського літопису.
1631р.	Відкриття архімандритом Києво-Печерського монастиря Петром Могилою Лаврської школи.
1632 р.	Початок діяльності Києво-Могилянського колегіуму, утвореного внаслідок об'єднання Братської й Лаврської шкіл.

Показання - процес переходу (здебільшого, незаконного) селян до козацького стану, «козацької служби».

Дати	Національно-визвольна війна українського народу проти Речі Посполитої середини XVII ст.
25 січня 1648 р.	Початок Національно-визвольної війни. Повстання козаків на Запорозькій Січі й обрання гетьманом Богдана Хмельницького
5–6 травня 1648 р.	Битва під Жовтими Водами.
16 травня 1648 р.	Битва під Корсунем.
11 -13 серпня 1648 р.	Битва під Пилявцями.
23 грудня 1648 р.	Урочистий в'їзд гетьмана Богдана Хмельницького до Києва.
30 червня, 13 серпня 1649 р.	Облога повстанським військом фортеці Збараж.
5–6 серпня 1649 р.	Битва під Зборовом.
8 серпня 1649 р.	Укладення Зборівського мирного договору.
Серпень 1650 р.	Перший похід війська Богдана Хмельницького до Молдавії.
18–30 червня 1651 р.	Битва під Берестечком.
18 вересня 1651 р.	Укладення Білоцерківського мирного договору.
22–23 травня 1652 р.	Битва під Батогом.
Липень – серпень 1652 р.	Другий молдавський похід.
Квітень – травень 1653 р.	Третій молдавський похід.
Серпень – вересень 1653 р.	Четвертий молдавський похід. Загибель Тимоша Хмельницького.
1 жовтня 1653 р.	Земський собор у Москві ухвалив рішення про прийняття Війська Запорозького під протекцію московського царя.
11 жовтня, 5 грудня 1653 р.	Жванецька облога
8 січня 1654 р.	Козацька рада, скликана Богданом Хмельницьким у Переяславі, ухвалила присягнути на вірність московському цареві

27 березня 1654 р.	У Москві було укладено "Березневі статті" – договір між Московською державою та Гетьманщиною.
18–20 листопада 1654 р.	Героїчна оборона повстанцями м. Бужі.
14–17 січня 1655 р.	Героїчна оборона Умані загонами Івана Богуна.
19–20 січня 1655 р.	Битва під Охматовим.
19 вересня – 29 жовтня 1655 р.	Облога Львова військом Богдана Хмельницького.
26 жовтня 1656 р.	Укладення у Вільно перемир'я між Московською державою й Річчю Посполитою.
27 липня 1657 р.	Смерть гетьмана Богдана Хмельницького.

Національно-визвольна війна - назва історичного періоду 1648—1657 років та повстання під проводом Богдана Хмельницького, під час яких Річ Посполита втратила контроль над центральною частиною українських етнічних земель, на базі яких постала козацька держава «Військо Запорозьке» на чолі з гетьманом, що проіснувала до 1760-их років.

Військо Запорозьке - у XVI столітті офіційна назва козацького війська з центром у Запорозькій Січі, а з середини XVII століття — української козацької держави на чолі з гетьманом.

Гетьманщина - українська козацька держава..

Дати	Українські землі в другій половині XVII ст.
25 жовтня 1657 р.	Генеральна козацька рада в Корсуні обрала гетьманом Івана Виговського.
15 травня 1658 р.	Придушення І. Виговським антигетьманського виступу, очолюваного полтавським полковником М. Пушкарем та запорозьким кошовим отаманом Я. Барабашем.
6 вересня 1658 р.	Укладення україно-польської Гадяцької угоди.
1658–1659 рр.	Україно-московська війна.
28–29 червня 1659 р.	Конотопська битва.
11 вересня 1659 р.	Зречення гетьманства І. Виговським за вимогою козацької ради під Германівкою.
17 жовтня 1659 р.	Новообраний гетьман Юрій Хмельницький підписав із Московською державою Переяславські статті.
50–ті рр. XVII ст.	Формування Харківського, Острогозького, Сумського, Ізюмського та Охтирського козацьких полків на Слобожанщині.
Серпень-вересень 1660	Чуднівська кампанія
Жовтень 1660 р.	Укладення україно-польського Слободищенського трактату.
1663 р.	Поділ Війська Запорозького на лівобережний і правобережний гетьманати.
1663–1665 рр.	Гетьманування на Правобережжі Павла Тетері.
1665 р.	Укладення лівобережним гетьманом Іваном Брюховецьким україно-московської угоди – Московських статей.
Січень 1666 р.	На козацькій раді в Чигирині правобережним гетьманом обрано Петра Дорошенка.
30 січня 1667 р.	Укладення між Московською державою та Річчю Посполитою Андрусівського

	перемир'я.
3 березня 1669 р.	Укладення новообраним лівобережним гетьманом Дем'яном Многогрішним україно-московської угоди – Глухівських статей.
10–12 березня 1669 р.	Старшинська козацька рада в Корсуні за пропозицією П. Дорошенка ухвалює рішення про визнання протекторату Османської імперії над Правобережною Україною.
13 березня 1672 р.	Обрання на козацькій раді в Конотопі гетьманом Лівобережної України Івана Самойловича. Укладення україно-московських Конотопських статей.
18 жовтня 1672 р.	Укладення Бучацького мирного договору між Річчю Посполитою та Османською імперією.
1673–1676 рр.	Польсько-турецька війна за Правобережну Україну.
1676 р.	Укладення Журавненської мирної угоди між Річчю Посполитою та Османською імперією.
1677 р.	Перший Чигиринський похід турецько-татарської армії.
1677–1681 рр.	Московсько-турецька війна за Правобережну Україну.
1678 р.	Другий Чигиринський похід турецько-татарської армії.
13 січня 1681 р.	Укладення Бахчисарайської мирної угоди між Московською державою, Кримським ханством та Османською імперією.
1685 р.	Відновлення урядом Речі Посполитої козацького устрою на Правобережній Україні – Богуславського, Брацлавського, Фастівського та Корсунського полків.
6 травня 1686 р.	Укладення "Трактату про вічний мир між Московською державою та Річчю Посполитою".
травень-червень 1687 р.	Перший кримський похід об'єднаної московсько-української армії.

Руїна – період історії України кінця XVII ст., що відзначився розпадом української державності і загальним занепадом. В наслідок громадянської війни територію України по Дніпру було поділено на дві частини – Лівобережну і Правобережну.

Дати	Українські землі наприкінці XVII – у першій половині XVIII ст.
25 липня 1687 р.	Обрання гетьманом І. Мазепи. Укладення українсько-московських Коломацьких статей.
1689 р.	Другий Кримський похід московсько-української армії.
1699 р.	Постанова сейму Речі Посполитої про ліквідацію козацтва на Правобережній Україні.
1700–1721 рр.	Північна війна Росії зі Швецією.
1702–1704 рр.	Національно-визвольне повстання проти польського панування на Правобережжі.
Жовтень 1708 р.	Перехід І. Мазепи з п'ятитисячним козацьким військом на бік шведського короля Карла XII.
14 травня 1709 р.	Зруйнування за наказом царя Петра I Чортомлицької Січі.

27 червня 1709 р.	Полтавська битва.
1709 р.	Прийняття Решетилівських статей.
1709–1711 рр.	Кам'янська Січ
5 квітня 1710 р.	Прийняття Конституції П. Орлика – "Пактів і Конституцій прав і свобод Війська Запорозького".
Весна 1711 р.	Похід П. Орлика разом із татарами на Правобережну Україну.
12 липня 1711 р.	Укладення російсько-турецького Прутського договору.
1711 – 1734 рр.	Олешківська Січ
1712р.	Укладення російсько-турецького Адріанопольського договору
2 квітня 1722 р.	Указ російського імператора Петра I про скасування в Лівобережній Україні гетьманства й утворення для управління нею Малоросійської колегії.
1723 р.	Подання українською старшиною Петру I Коломацьких чолобитних.
Червень 1727 р.	Обрання гетьманом Данила Апостола.
1728 р.	Прийняття "Рішительних пунктів".
1734 р.	Гайдамацьке повстання проти польського панування на Правобережжі, очолюване Верланом.
1734–1750 рр.	Управління Гетьманщиною Правлінням гетьманського уряду.
1734–1775 рр.	Нова (Підпільненська) Січ.
1738–1745 рр.	Виступи опришків під проводом О. Довбуша на Прикарпатті.

Конституція – основний закон країни, який визначає державний устрій, порядок і принципи функціонування представницьких, виконавчих та судових органів влади, виборчу систему, права й обов'язки держави, суспільства та громадян. Інші закони держави, як правило спираються на конституцію

Малоросія - у XVIII ст. в Російській імперії так почали позначати Лівобережну Україну. Назви Малоросія, малоросійський, малоросіяни вживалися стосовно всієї підросійської України упродовж XIX і поч. XX ст. "Малоросія" виведено від назви "Мала Русь", якою у XIV ст. візантійці називали Західноукраїнські землі (Галицько-волинське князівство) через створення в межах загальноруської митрополії власної митрополії: Київську митрополію називали Велика Русь (в грецькій огласовці — Росія), Галицьку – Мала Русь.

Малоросійська колегія - колегія Російської імперії, утворена 1722 року замість Малоросійського приказу для контролю за діяльністю українського гетьмана і генеральної старшини.

Козацьке бароко - назва архітектурного стилю, що був поширений в українських землях Війська Запорозького у XVII—XVIII ст. Виник унаслідок поєднання місцевих архітектурних традицій та європейського бароко.

Козацькі літописи - історико-літературні твори 2-ї половини XVII — середини XVIII століття, присвячені козацьким війнам

Дати	Українські землі в другій половині XVIII ст.
1750 р.	Відновлення гетьманства на Лівобережній Україні. Початок гетьманування К. Розумовського.
1753 р.	Утворення Слов'яно-Сербії.
10 листопада 1764	Указ Катерини II про ліквідацію гетьманства в Україні й утворення Другої Малоросійської колегії.
1765 р.	Ліквідація козацького полкового устрою на Слобожанщині.
Травень 1768 р.	Початок Коліївщини – гайдамацького національно-визвольного повстання на Правобережжі.
1768–1774 рр.	Російсько-турецька війна за вихід до Чорного моря. Участь у ній лівобережних і запорозьких козаків.
1772 р.	Перший поділ Речі Посполитої.
10 липня 1774 р.	Укладення російсько-турецького Кючук-Кайнарджийського мирного договору.
1775 р.	Укладення австрійсько-турецької Константинопольської конвенції. Захоплення Австрією Буковини.
4 червня 1775 р.	Зруйнування російськими військами Нової (Підпіль-ненської) Січі.
1775 р.	Заснування запорожцями, які переселилися до турецьких володінь, Задунайської Січі.
8 квітня 1783 р.	Указ Катерини II про приєднання до Російської імперії Криму.
3 травня 1783 р.	Указ Катерини II про закріпачення селян Лівобережної та Слобідської України.
21 квітня 1785 р.	Видання Катериною II "Грамоти на права, вольності й переваги благородного російського дворянства", за якою українській козацькій старшині надавалися рівні права з російським дворянство.
1787–1791рр.	Російсько-турецька війна.
1788 р.	Створення Війська вірних козаків (Чорноморського козацького війська).
1791 р.	Укладення російсько-турецького Яського мирного договору.
1792 р.	Переселення Чорноморського козацького війська на Кубань.
1793 р.	Другий поділ Речі Посполитої.
1795 р.	Третій поділ Речі Посполитої.

Нова (Підпільненська) Січ - адміністративний і військовий центр запорозького козацтва в 1734—1775 роках. Остання Запорозька Січ, створена з дозволу та під контролем Російського уряду.

Задунайська Січ - військово-державна організація колишніх запорозьких козаків, яка виникла після зруйнування царськими військами Нової Січі й ліквідації Запорізького козацького війська у червні 1775 року в нижній течії Дунаю.

Коліївщина - селянсько-козацьке повстання на Правобережній Україні у 1768 році проти кріпосницького, релігійного та національного гніту шляхетської Польщі.

Паланка – адміністративно-територіальна та господарська одиниця Війська Запорозького Низового

Зимівник – господарство фермерського типу, ведене на запорозьких землях старшинами і козаками.

Дати	Культура України другої половини XVII-XVIII ст.
1661р.	Видання друкарнею Києво-Печерської лаври "Києво-Печерського патерика".
1690–1696 рр.	Спорудження коштом гетьмана І. Мазепи Богоявленської церкви Братського монастиря та Миколаївського собору в Києві.
1694 р.	Києво-Могилянська колегія отримує статус вищого навчального закладу – академії.
1695–1700 рр.	Спорудження на замовлення гетьмана І. Мазепи Вознесенського собору в Переяславі.
1700–1702 рр.	Спорудження коштом гетьмана І. Мазепи будинку Чернігівського колегіуму (діяв до 1776 р.).
1703 р.	Спорудження коштом гетьмана І. Мазепи навчального корпусу Києво-Могилянської академії.
1704–1716 рр.	Діяльність у Києво-Могилянській академії Феофана Прокоповича – професора філософії й богослов'я, ректора.
1720 р.	Указ Петра І про заборону друкувати книжки українською мовою.
1722–1794 рр.	Роки життя філософа й поета Г. Сковороди.
1727 р.	Заснування Харківського колегіуму.
1730–1740–ві рр.	Укладення зводу правових актів Гетьманщини "Права, за якими судиться малоросійський народ".
1731–1744 рр.	Спорудження архітектором І. Шеделем дзвіниці Києво-Печерської лаври.
1738 р.	Заснування Переяславського колегіуму.
1738 р.	Відкриття співацької школи в Глухові.
1745–1760 рр.	Спорудження у Львові собору Святого Юра – кафедрального собору греко-католицької церкви (архітектор Б. Меретин).
1747–1753 рр.	Спорудження Андріївської церкви в Києві (архітектор Варфоломій Растреллі).
1751 р.	Утворення гетьманом К. Розумовським придворного театру в Глухові.
1752–1755 рр.	Спорудження в Києві царського Марійського палацу (архітектори В. Растреллі та І. Мічурін).
1753–1755 рр.	Спорудження Кловського палацу в Києві.
1769–1774 рр.	Укладення Григорієм Сковородою збірника "Басні Харківськія".
1769–1779 рр.	Перебування Дмитра Бортнянського в Італії. Створення опер "Алкід", "Креонт", "Квінт Фабій".

Дати	Українські землі у складі Російської імперії напр. XVIII – у пер.пол XIX ст.
1791 р.	Таємна місія Василя Капніста до прусського короля Фрідріха Вільгельма II.
1798 р.	Видання в Петербурзі перших трьох частин "Енеїди" І. Котляревського.
1806–1812 рр.	Російсько-турецька війна.
1806 р.	Утворення Новоросійського (Усть-Дунайського Буджацького) козацького війська (існувало до липня 1807 р.).
1812 р.	Російсько-французька війна.
1813–1835 рр.	Антикріпосницький селянський рух під проводом Устима Кармелюка на Поділлі.
1817 р.	Створення перших військових поселень у Слобідсько-Українській губернії.
1817–1818 рр.	Повстання бузьких козаків на Херсонщині.
1818–1819 рр.	Діяльність масонської ложі "Любов до істини" в Полтаві.
1819 р.	Повстання військових поселенців у Чугуєві.
1819 р.	Організація В. Лукашевичем Малоросійського таємного товариства в Полтаві.
1825 р.	Збудовано перший в Україні пароплав.
25 грудня 1825 р.- 4 січня 1826 р.	Повстання чернігівського полку.
1826 р.	Організація в Харківському університеті таємного молодіжного демократичного гуртка.
1827–1830 рр.	Діяльність таємного демократичного гуртка в Гімназії вищих наук у Ніжині.
1828–1829 рр.	Російсько-турецька війна.
1830–1831 рр.	Польське національно-визвольне повстання. Поширення дій повстанців на Волинь, Поділля та Київщину.
1832–1864 рр.	Роки існування Азовського козацького війська.
30–ті рр. XIX ст.	Початок промислової революції в Україні.
Грудень 1845 р.- березень 1847 р.	Діяльність таємного Кирило-Мефодіївського братства в Києві.

Промисловий переворот - перехід від ручного, ремісничо-мануфактурного до великого машинного фабрично-заводського виробництва, який обумовив підвищення продуктивності праці і збільшення значення у суспільному житті буржуазії та пролетаріату.

Нація – історична спільність людей, основана на основі спільності території, яку вони населяють, мови, особливостей культури і характеру, економічних зв'язків.

Національне відродження – культурно-політичний процес, у ході якого етнос (народ) починає відчувати себе як нація.

Декабристи – офіцери російської армії які за допомогою збройної сили планували встановити у Росії конституційний лад.

Масонство – суспільний морально-етичний рух у вигляді закритої організації, який сповідує ідею

Бога – Великого Майстра Всесвіту. Основні принципи руху – свобода, рівність, братерство. В Україні масонство поширюється в кін. XVIII ст. Центром руху став Київ.

Дати	Західноукраїнські землі у складі Австрійської імперії наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.
1775 р.	Константинопольська конвенція між Австрією та Туреччиною. Загарбання австрійськими Габсбургами Буковини.
70–80–ті рр. XVIII ст.	Реформи Марії-Терезії та Йосифа II.
1782 р.	Указ імператора Йосифа II про ліквідацію особистої залежності селян.
1810–1815, 1831 р.	"Холерні бунти" на Закарпатті.
1816 р.	Заснування в Перемишлі "Товариства галицьких греко-католицьких священиків для поширення письмами просвіти та культури серед вірних".
1820–1830 рр.	Виступи опришків на чолі з Мироном Штолюком у Східній Галичині та Північній Буковині.
1833–1837 рр.	Діяльність "Руської трійці".
1837 р.	Видання "Руською трійцею" в Будапешті альманаху "Русалка Дністровая".
1843–1844 рр.	Селянські виступи під проводом Л. Кобилиці в Північній Буковині.
2 травня 1848 р.	Виникнення Головної Руської Ради.
15 травня 1848 р.	Ухвалення у Відні закону про скасування кріпосного права в Східній Галичині.
Червень 1848 р.	Перший слов'янський конгрес у Празі.
9 серпня 1848 р.	Ліквідація кріпосного права на Буковині.
Листопад 1848 р. – 1849 р.	Селянський рух під проводом Л. Кобилиці в Північній Буковині.
1851 р.	Розпуск австрійським урядом Головної Руської Ради.

Трудова міграція - переміщення працездатної особи, що супроводжується перетинанням державного кордону (зовнішня трудова міграція) або меж адміністративно-територіальних одиниць країни (внутрішня трудова міграція), з метою працевлаштування на певний термін.

Політична партія – добровільне об'єднання людей, що представляє волю певної соціальної групи, прагне оволодіти державною владою, впливати на формування та політику органів держави відповідно до своєї програми розвитку суспільства.

Українофіли – представники суспільно-політичного руху українофільства (60-80-ті рр. XIXст.), прихильники української ідеї. Головне гасло Україна "була, є і буде". Себе українофіли називали "народолюбцями".

Москвофіли – суспільно-політичний рух на Західній Україні, представники якого вірили у прогресивну роль Росії в житті всього слов'янства і заперечували існування українського народу. Пропагували ідею "єдиної, неподільної російської народності" від Карпат до Камчатки. Отримували широку фінансову підтримку з боку російського уряду.

Народовці - суспільно-політична течія серед молоді західно-української інтелігенції ліберального напрямку, що виникла в 60-х роках XIXст. у Галичині. Діяльність народовців спрямовувалася на розвиток національної самосвідомості українців. Підтримували контакти із наддніпрянськими громадівцями.

Нова ера – порозуміння між Австро-Угорським урядом і українськими громадівцями. У відповідь на лояльність українців до Австрійської влади остання мала з однаковою прихильністю ставитися як до поляків, так і до українців. Передбачалося надання українцям певної кількості місць в Австрійському парламенті і Галицькому сеймі, розширення прав української мови в адміністрації та судах, відкриття трьох українських гімназій, збільшення кількості українських кафедр у Львівському університеті та ін. Активні поборники з української сторони – В. Антонович, О. Барвінський, О. Кониський. "Нова ера" не пододала україно-польських суперечностей і у 1894р. сторони відмовилися від новоерівської політики. Лише частина передбачених в угоді заходів була виконана.

Дати	Культура України в першій половині XIX ст.
1783 р.	Відкриття у Львові греко-католицької семінарії, переведеної туди з Відня.
1785 р.	Відновлення діяльності Львівського університету.
1805 р.	Відкриття Харківського університету.
1810 р.	Утворення музею старожитностей у Феодосії.
1811–1818	Діяльність Філотехнічного товариства (науково-просвітницького), організованого В. Каразіним у своєму помісті (селище Кручик Харківської губернії).
1812 р.	Заснування Нікітського ботанічного саду поблизу Ялти.
1812–1829	Діяльність Товариства наук при Харківському університеті.
1814 р.	Утворення першої професійної театральної трупи в Харкові.
1817 р.	Відкриття у Львові культурно-просвітницької установи – Інституту Оссолінських.
1817 р.	Заснування Рішельєвського ліцею в Одесі.
1817 р.	Заснування реальної (торгової) академії у Львові.
1818–1821	Діяльність театральної трупи на чолі з І. Котляревським та М. Щепкіним у Полтаві.
1819 р.	Заснування Волинської гімназії Крем'янецького ліцею.
1820 р.	Відкриття Гімназії вищих наук коштом князя О. Безбородька в Ніжині (у 1832 р. реорганізована в ліцей).
1828 р.	Заснування археологічного музею в Одесі
1834 р.	Відкриття університету Святого Володимира в Києві.
1840 р.	Перше видання "Кобзаря" Т. Шевченка в Петербурзі.
1844 р.	Відкриття Технічної академії у Львові.
1846 р.	Видання в Москві О. Бодянським історичної праці "Історія Русів".

Меценат – римський політичний діяч I ст. до н.е., який щедро підтримував письменників і поетів. У переносному значення слово "меценат" – покровитель мистецтва і літератури.

Аматорський театр – любительський театр.

Професійний театр – у сучасному розумінні класичний театр. Перший професійний театр в Україні "Руська бесіда" відкрився у 1864р. у Львові. У 1882р. з ініціативи М.Кропивницького в Єлисаветграді почала працювати перша українська професійна трупа – Товариство українських акторів.

Модернізм – напрям у мистецтві, якому притаманна заперечення реалізму, традиційних форм, пошук нових естетичних форм.

Реалізм - стиль і метод у мистецтві й літературі, який прагне до найдокладнішого опису спостережених явищ, без ідеалізації. В Українській літературі реалізм поширюється з др.пол. ХІХст. І зокрема у творох М.Вовчок, І. Франка, І.Нечуя-Левицького.

Дати	Українські землі у складі Російської імперії в другій половині ХІХ ст.
1853–1856 рр.	Кримська війна.
1855 р.	Масовий антикріпосницький рух "Київська козаччина".
1856 р.	Похід "У Таврію за волею".
1856–1860 рр.	Організація та діяльність Харківсько-Київського таємного політичного товариства.
1857 р.	Ліквідація військових поселень у Росії.
1857 р.	Створення Таємного комітету для підготовки селянської реформи.
60–80–ті рр. ХІХ ст.	Завершення промислової революції (перевороту) на українських землях.
1860 р.	Створення Київської (Старої) громади.
1861–1862 рр.	Видання в Петербурзі щомісячного суспільно-політичного й літературного журналу "Основа" українською мовою.
19 лютого 1861 р.	Маніфест царя Олександра І про скасування кріпосного права в Росії.
18 липня 1863 р.	Валуєвський циркуляр.
1863–1864 рр.	Польське повстання.
1864 р.	Початок здійснення земської, судової та освітньої реформ.
1865 р.	Проведення цензурної реформи.
1865 р.	Відкриття першої в Наддніпрянщині залізниці Одеса-Балта.
1870 р.	Початок здійснення реформи системи міського самоврядування.
1872 р.	Відновлення діяльності "Громади" в Києві.
1873 р.	Створення Південно-Західного відділу Імператорського російського географічного товариства (ліквідований згідно з Емським указом 1876 р.).
1874 р.	Проведення військової реформи. Запровадження загальної військової повинності.
18 травня 1876 р.	Емський указ царя Олександра ІІ.
1877 р.	"Чигиринська змова".
1880–1881 рр.	Діяльність "Південноросійського робітничого союзу".
1892 р.	Виникнення таємної студентської організації "Братство тарасівців".

Монополія – виключне право окремої особи, групи людей, держави тощо на виробництво, торгівлю, промисел і т.п.

Економічна криза - різке погіршення економічного стану країни, що виявляється в значному спаді виробництва, порушенні виробничих зв'язків, що склалися, банкрутстві підприємств, зростанні безробіття, і у результаті — в зниженні життєвого рівня, добробуту населення.

Дати	Західноукраїнські землі у складі Австрійської (Австро-Угорської) імперії у другій половині XIX ст.
1856–1916 рр.	Життя та діяльність І. Франка.
1861р.	Перші вибори до Галицького крайового сейму.
1861р.	Створення у Львові культурно-просвітницького товариства "Руська бесіда".
1867 р.	Конституційне оформлення дуалістичної Австро-Угорської імперії.
1868 р.	Створення у Львові культурно-просвітницького товариства "Просвіта"
1870 р.	Створення Руської ради – політичної організації москвофілів (старорусинів).
1873 р.	Заснування Літературного товариства ім.Т.Шевченка.
1875 р.	Відкриття Чернівецького університету.
1883 р.	Заснування В. Нагірним кооперативу "Сільський господар".
1885 р.	Створення Народної ради – політичної організації народовців.
1890–1894 рр.	"Нова ера" україно-польських відносин.
1890 р.	Утворення Русько-української радикальної партії (РУРП) – першої української політичної партії.
1892 р	Створення Наукового товариства ім. Т. Шевченка (НТШ).
1895 р.	Уперше до програми української політичної партії (програми РУРП) було введено положення про домагання незалежної Української держави.
1899 р.	Створення Української соціал-демократичної партії (УСДП).
1899 р.	Створення Української національно-демократичної партії (УНДП).

Меценат – римський політичний діяч I ст. до н.е., який щедро підтримував письменників і поетів. У переносному значення слово "меценат" – покровитель мистецтва і літератури.

Аматорський театр – любительський театр.

Професійний театр – у сучасному розумінні класичний театр. Перший професійний театр в Україні "Руська бесіда" відкрився у 1864р. у Львові. У 1882р. з ініціативи М.Кропивницького в Єлисаветграді почала працювати перша українська професійна трупа – Товариство українських акторів.

Модернізм – напрям у мистецтві, якому притаманна заперечення реалізму, традиційних форм, пошук нових естетичних форм.

Реалізм - стиль і метод у мистецтві й літературі, який прагне до найдокладнішого опису спостережених явищ, без ідеалізації. В Українській літературі реалізм поширюється з др.пол. XIXст. І зокрема у творах М.Вовчок, І. Франка, І.Нечуя-Левицького.

Дати	Культура України в другій половині XIX ст.
1860–1862 рр.	Існування недільних шкіл у Наддніпрянщині.
1862 р.	Створення С. Гулаком-Артемівським першої української опери "Запорожець за Дунаєм".
1864 р.	Заснування в Галичині першого українського професійного театру.
1865 р.	Відкриття Новоросійського університету.
1875 р.	Відкриття Чернівецького університету.
1882 р.	Створення в Єлисаветграді першої професійної трупи під керівництвом М. Кропивницького.

Дати	Наддніпрянська Україна на початку XX ст.
1900–1903 рр.	Економічна криза.
1903 р.	II з'їзд РСДРП – заснування партії, виникнення більшовицької і меншовицької течії в партії.
1905–1907 рр.	Перша російська революція.
Червень 1905 р.	Повстання моряків на броненосці "Потьомкін".
17 жовтня 1905 р.	Маніфест царя про скликання Державної думи та проголошення демократичних прав і свобод.
Грудень 1905 р.	Збройні повстання в Москві, Донбасі.
1905.10.30	Відкриття в Одесі першого на території підросійської України товариства "Просвіта".
1905.11	Повстання на Чорноморському флоті в Севастополі під керівництвом лейтенанта Шмідта, виступ солдат-саперів і робітників у Києві під керівництвом Б. Жаданівського.
1906, 1910 р.	Видання указу й закону про проведення аграрної (Столипінської) реформи.
3 червня 1907 р.	Третьочервневий переворот. Завершення першої російської революції.
1911р.	Убивство в Києві П. Столипіна.
1906, 1907, 1907–1912, 1912–1917 рр.	Періоди діяльності I, II, III, IV Державних дум Росії.
1911–1913 рр.	"Справа Бейліса".
1908 р.	Утворення Товариства українських поступовців (ТУП).
Дати	Західноукраїнські землі на початку XX ст.
1900 р.	Митрополитом УГКЦ стає А. Шептицький.
1901 р.	Утворення "Ревізійного союзу українських кооперативів".
1902 р.	Загальний страйк сільгоспробітників у Галичині, в якому взяло участь понад 200 тис. мешканців Галичини.

1907 р.	Запровадження загального виборчого права в Австро-Угорщині.
1908 р.	Убивство українським студентом Мирославом Січинським намісника Галичини графа Андрія Потоцького.
1910 р.	Організація польсько-українських збройних сутичок, в одній із яких загинув український студент Адам Коцко.
1911 р.	Заснування бойскаутської організації "Пласт".

Дати	Україна в роки Першої світової війни
1914–1918 рр.	Перша світова війна.
Серпень 1914 р.	Створення Головної Української Ради (ГУР).
Серпень 1914 – червень 1918 рр.	Діяльність Союзу визволення України (СВУ).
1914 р.	Створення Легіону Українських Січових Стрільців (УСС).
Серпень-вересень 1914 р.	"Галицька битва".
1915 р.	Узяття російськими військами фортеці Перемишль.
1915 р.	Бій на горі Маківка.
1915 р.	Створення Загальної Української Ради (ЗУР).
1916 р.	Бій на горі Лисоня.
Травень-червень 1916 р.	"Брусиловський прорив".

Світова війна - глобальне протиборство коаліцій держав із застосуванням засобів збройного насильства, що охоплює велику частину країн світу. Термін зазвичай відносять до двох безпрецедентних конфліктів, що відбувалися протягом 20-го сторіччя Першої світової війни (1914-1918рр.) та Другої світової війни (1939-1945рр.).

Союз визволення України - політична організація, утворена у Східній Галичині 4 серпня 1914р., головною метою якої було проголошення самостійності та соборності України.

Головна українська рада - міжпартійна організація, яка мала перебрати на себе функції єдиного представницького органу східної Галичини. Утворена 1 серпня 1914р. у Львові представниками Української національно-демократичної, радикальної і соціал-демократичної партій. Програма Головної Української Ради передбачала такі основні завдання: вироблення загального напрямку української політики, вирішення національно-політичних справ у зв'язку з війною, виступ у ролі єдиного політичного представника галицьких українців на міжнародному рівні, формування національного війська. Головною політичною вимогою організації було виборення державної самостійності України.

Галицько-Буковинське генерал-губернаторство - тимчасова адміністративно-територіальна одиниця, створена царським урядом Російської імперії наприкінці 1914р. на відвоєнованих російськими військами землях Галичини, Буковини і Посяння з центром у місті Чернівці. Проіснувало до 1917р. Одним з основних завдань російської окупаційної адміністрації стало нищення українства в усіх його проявах – політичному, релігійному і культурному. За постановою російського генерал-губернатора відбувалися масові депортації української інтелігенції в глиб Росії.

Дати	Українська революція
27 лютого 1917 р.	Лютнева демократична революція у Петербурзі.
2 березня 1917 р.	Початок Української революції.
3 березня 1917 р.	Створення Української Центральної Ради (УЦР).
1 квітня 1917 р.	100-тис. демонстрація в Києві на підтримку Центральної Ради під гаслами "Вільна Україна – Великій Росії!", "Автономію Україні!"
1 квітня 1917 р.	Обрання керівником Центральної Ради М.С.Грушевського, а його заступниками – С.Єфремова і В.Винниченка. Для роботи в міжсесійний період було обрано Малу Раду в складі 20 осіб.
5–8 травня 1917 р.	в Києві відбувся військовий з'їзд близько 700 делегатів від усіх партій, флотів та гарнізонів, який висловив підтримку УЦР. На ньому було обрано Військовий генеральний комітет на чолі з С.Петлюрою.
травень 1917 р.	близько 3 тис. солдатів та офіцерів створили український полк ім.Б.Хмельницького. Із селян було сформовано відділ вільного козацтва, а його почесним отаманом обрано командира 1-го Українського корпусу генерала П.Скоропадського.
10 червня 1917 р.	на другому українському військовому з'їзді проголошено I універсал УЦР. Головний зміст універсалу полягав у проголошенні автономії України та українізації. I універсал був негативно сприйнятий Тимчасовим урядом.
15 червня 1917 р.	Створення Генерального Секретаріату на чолі з В.Винниченком – першого в ХХ ст. українського уряду.
29 червня 1917 р.	Прибуття до Києва делегації міністрів Тимчасового уряду з метою досягнення компромісу з УЦР: Тимчасовий уряд визнавав УЦР "найвищим крайович органом управління в Україні", а ЦР відмовлялася від одностороннього проголошення автономії України.
3 липня 1917 р.	Проголошення II універсалу УЦР: відмова від одностороннього проголошення автономії України та узгодження складу Генерального секретаріату й українізації армії з Тимчасовим урядом.
3–4 липня 1917 р.	перемога прихильників Тимчасового уряду над більшовиками в Петрограді та початок обмеження прав Генерального Секретаріату.
3–4 липня 1917 р.	Виступ самостійників (полуботківців), які намагалися захопити державні установи в Києві та примусити УЦР проголосити незалежність України. Зусиллями УЦР та штабу Київського військового округу повстання було придушене, а полк розформований та відправлений на фронт.
4(17) серпня 1917 р.	"Тимчасові інструкції..." Тимчасового уряду Генеральному Секретаріату, які позбавляли УЦР законодавчих прав та перетворювали в орган Тимчасового уряду; звужувалася українська територія до 5 губерній (Київської, Волинської, Подільської, Полтавської та Чернігівської). Тимчасовий уряд залишав за собою право віддавати розпорядження безпосередньо місцевим органам влади інформуючи лише про них УЦР.
Серпень 1917 р.	Корніловський заколот.
Вересень 1917 р.	З'їзд народів Росії у Києві.
7 листопада 1917 р.	Проголошення III універсалу УЦР, який передбачав створення Української Народної Республіки (УНР), яка мала перебувати у федеративних зв'язках з Росією. Запроваджувалися: 8-годинний робочий день; контроль держави над промисловістю й

	банками; ліквідація поміщицького землеволодіння й передача землі селянам без викупу; проголошувалися демократичні свободи; скасовувалася смертна кара.
Грудень 1917 р.	Ультиматум Раднаркому Росії.
11–12 грудня 1917 р.	Перший Український з'їзд Рад у Харкові. Проголошення радянської влади в Україні та оголошення Української Центральної Ради поза законом, а всі її розпорядження недійсними. Фактично встановилося двовладдя.
16 січня 1918 р.	збройне повстання київських більшовиків на заводі "Арсенал", яке за тиждень було придушене.
22 січня 1918 р.	прийняття IV універсалу УЦР, який проголошував Українську Народну Республіку самостійною, незалежною, вільною, суверенною державою українського народу.

Самостійники – учасники, прибічники національного руху, руху за незалежність своєї держави.

Універсали УЦР – звернення декларативно-програмного характеру до українського народу, опубліковані в 1917-1918 рр. Українською Центральною Радою.

Генеральний секретаріат - виконавчий орган, уряд, сформований Українською Центральною Радою. Заснований 15 червня 1917р.. До складу органу входило вісім генеральних секретарів яких очолював генеральний писар (В.Винниченко).

Народний секретаріат – перший радянський уряд в Україні затверджений 17.12.1917.

Українізація армії – процес українізації військових частин і створення української армії (1917р.). Провідна роль в цьому процесі належала самостійникам, на чолі з М.Міхновським, які виступали за створення в Україні міцної регулярної армії. Через негативне ставлення Центральної Ради до регулярних армій (вважаючи їх основою мілітаризму), самостійники самочинно розпочали українізацію війська.

Директорія - найвищий орган державної влади відродженої Української Народної Республіки, який діяв з 14 листопада 1918р. до 10 листопада 1920р. Директорія УНР прийшла на зміну гетьманату, який було повалено 14 грудня 1918р.

Дати	Україна в боротьбі за збереження державної незалежності
Січень (лютий) 1918 р.	Брестський мир між УНР та державами Четверного союзу.
Лютий-листопад 1918 р.	Окупація України військами Німеччини та Австро-Угорщини.
Березень 1918 р.	Відновлення влади УЦР в умовах німецько-австрійської окупації. Ухвалення УЦР Конституції УНР.
29 квітня 1918 р.	на з'їзді "хліборобів" було оголошено про розпуск Центральної Ради та проголошено П.Скоропадського гетьманом України.
Серпень 1918 р.	Утворення Українського національного союзу.
1 листопада 1918 р.	Українське повстання у Львові ("Листопадовий зрив").
Листопад 1918 р.	Проголошення ЗУНР.
14 листопада 1918 р.	П.Скоропадський видав універсал про створення федерації з Росією, який викликав велике обурення в суспільстві.
14 листопада 1918 р.	Утворення Директорії.
14 грудня 1918 р.	військові з'єднання Директорії ввійшли в Київ.
18 грудня 1918 р.	Директорія перебралася у Київ.

26 грудня 1918 р.	Створено перший уряд відновленої УНР – Раду Народних Міністрів на чолі з В.Чехівським.
Грудень 1918 р.	Відновлення УНР.
22 січня 1919 р.	Акт злуки УНР і ЗУНР.
1919 р.	Хотинське повстання під проводом більшовиків проти румунської окупації. Взяло участь 30 тис. чоловік.
Листопад 1918 – листопад 1921 р.	Друга радянсько-українська війна, поразка українського визвольного руху.
18 березня 1921 р.	Ризький мирний договір РСФРР та УСРР з Польщею.

Директорія - найвищий орган державної влади відродженої Української Народної Республіки, який діяв з 14 листопада 1918р. до 10 листопада 1920р. Директорія УНР прийшла на зміну гетьманату, який було повалено 14 грудня 1918р.

Українська Галицька армія (УГА) - назва регулярної армії ЗУНР (ЗО УНР) після договору з Добрармією генерала Антона Денікіна (17 листопада 1919р.); до цієї дати відома як Галицька армія (ГА).

УСРР - Українська Соціалістична Радянська Республіка. Назва України в складі СРСР до 1937р.

"Воєнний комунізм" – здійснювані більшовиками в 1917 – 1921рр. соціально-економічні перетворення на підконтрольній ним території колишньої Російської імперії. Ця політика передбачала: проведення повної націоналізації всіх підприємств, милітаризацію праці, жорсткий централізм, введення продрозверстки, скасування товарно-грошових відносин, натуралізацію в оплаті праці, урівнення в розподілі матеріальних благ.

Дати	Українська СРР в умовах нової економічної політики (1921–1928)
1921р.	Запровадження нової економічної політики (непу).
1921–1923 рр.	Голод в Україні.
1921–1930 рр.	Існування Української автокефальної православної церкви.
1922 р.	Створення театру "Березіль".
30 грудня 1922 р.	Створення СРСР.
1923 р.	Запровадження політики коренізації (українізації).
1927 р.	Завершення відбудови сільського господарства та промисловості після тривалої господарської розрухи.
1928 р.	"Шахтинська справа".

Індустріалізація - Індустріалізація в УСРР - це комплекс заходів з прискореного розвитку промисловості у період другої половини 20-х до кінця 30-х років. Здійснювана, головним чином, за рахунок перекачування коштів із сільського господарства: спочатку завдяки «ножицям цін» на промислову і сільськогосподарську продукцію, а після проголошення курсу на форсування індустріалізації (1929р.) — шляхом продрозкладки. Особливістю радянської індустріалізації був пріоритетний розвиток важкої промисловості та воєнно-промислового комплексу.

Українізація - політичне просування і впровадження елементів української мови та української культури, в різних сферах суспільного життя. У 20-30-х рр. була складовим елементом загальносоюзної кампанії коренізації.

Автокефальна церква - православна церква, яка має цілковиту самостійність у розв'язанні організаційних і культових питань.

Дати	Радянська модернізація України (1929–1938)
1928(1929) -1932 рр.	Перша п'ятирічка.
1929–1938 рр.	Період радянської модернізації в Україні.
1929 р.	"Рік великого перелому".
9 березня – 19 квітня 1930 р.	Процес Спілки Визволення України, показовий процес над 45 керівниками і головними діячами СВУ.
1932–1933 рр.	Голодомор.
1933–1938 рр.	Друга п'ятирічка.
1938–1941 рр.	Третя п'ятирічка (не завершена).
1931 р.	Пуск Харківського тракторного заводу.
1932 р.	Пуск Дніпровської ГЕС.
Листопад 1929 р.	Проголошення курсу на суцільну колективізацію.
1932–1933 рр.	Голодомор в Україні.
1934 р.	Перенесення столиці України з Харкова до Києва.
1937 р.	Завершення колективізації в Україні.

Форсована індустріалізація – створення великого машинного виробництва, передусім важкої промисловості (енергетики, металургії, машинобудування, нафтохімії та інших базових галузей) прискореними темпами. Форсована індустріалізація проводилася в СРСР в кін.20 – поч.30-х рр. з метою подолання економічної відсталості, здобуття техніко-економічної незалежності СРСР, створення економічної бази для побудови комунізму, забезпечення всебічної обороноздатності СРСР й перетворення його на наймогутнішу державу світу. Індустріалізація здійснювалась на основі не реальних планів екстенсивним шляхом: не за рахунок новітньої техніки і технологій, а за рахунок будівництва великої кількості підприємств, збільшення кількості працюючих.

Стаханівський рух - масовий робітничий рух за підвищення продуктивності праці, досягнення високих виробничих показників започаткований у 1935р. на Донбасі.

Колективізація - створення великих колективних господарств на основі селянських дворів. Передбачалося, що результатом колективізації стане ріст виробництва сільськогосподарської продукції на 150% і знищення приватного господарства на селі (буржуазного елементу).

Розкуркулення - операція експропріації селянських господарств у 30-ті роки ХХ, складова частина примусової колективізації. Формально спрямована проти найзаможніших селян, т.зв. куркулів, на практиці вилілась у репресії проти значної кількості середняків, які в Україні склали дві третини селян.

Закон про п'ять колосків - репресивний радянський закон часів Голодомору, який передбачав за розкрадання колгоспного і кооперативного майна «розстріл із конфіскацією всього майна і з заміною за пом'якшуючих обставин позбавленням свободи на термін не нижче 10 років з конфіскацією всього майна». Амністія заборонялась. На літо 1933р. за цим законом було засуджено 150000 осіб. Зокрема, засуджували дітей, які намагалися знайти хоч якусь їжу.

Голодомор - масовий, навмисно зорганізований радянською владою голод, що призвів до багатомільйонних людських втрат у сільській місцевості на території Української СРР та Кубані, переважну більшість населення якої становили українці. Викликаний свідомими і цілеспрямованими заходами вищого керівництва Радянського Союзу і Української СРР на чолі зі Сталіним, розрахованими на придушення українського національно-визвольного руху і фізичного знищення частини українських селян.

Розстріляне відродження - духовно-культурне та літературно мистецьке покоління 30-х рр. ХХ ст. в Україні, яке дало високохудожні твори у галузі літератури, філософії, живопису, музики, театру, і яке знищив тоталітарний сталінський режим.

Дати	Західноукраїнські землі (1921–1938)
1920 р.	Створено Українську військову організацію (УВО), яку очолив Є.Коновалець.
25 листопада 1921 р.	Замах на прем'єр-міністра Польщі Юзефа Пілсудського, підготовлений УВО.
1923 р.	Рішення Ради амбасадорів (послів) великих держав на Паризькій конференції про остаточну передачу Східної Галичини Польщі на правах автономії.
1923 р.	Створено Комуністичну партію Західної України (КПЗУ). Розпущена за рішенням Комінтерну у 1938 р. у зв'язку із звинуваченням у проникненні в її ряди фашистської агентури.
1924 р.	Антирумунське повстання в с.Татарбунари та інших селах Південної Бессарабії. Загальна кількість учасників виступу сягнула 6 тис. чоловік. Над вцілілими українцями румунська влада організувала "Процес 500".
1927 р.	В Румунії засновано Українську національну партію. Очолив В.Залозецький. Займала угодівську позицію до румунської влади.
1929 р.	Створення Організації українських націоналістів (ОУН). Головою проводу обрано Євгена Коновальця.
1930 р.	Польська "пацифікація" в Східній Галичині.
1934 р.	В Березі-Картузській було створено спеціальний концентраційний табір для репресованих українців.
1934 р.	Члени ОУН ліквідували польського міністра внутрішніх справ Польщі Б.Перацького, винного у пацифікації на західно-українських землях.
1938 р.	Вбивство радянськими агентами Є.Коновальця.
29–30 вересня 1938 р.	Мюнхенська угода, яка передбачала передачу від Чехословаччини Судетську область і визвала урядову кризу в Чехословаччині.
жовтень 1938 р.	Надання Закарпаттю автономних прав у складі Чехословаччини. Уряд Закарпаття очолив угрофіл А.Бродій, а через декілька днів А.Волошин.
2 листопада 1938 р.	Німеччина та Італія провели у Відні арбітраж, який розділив Закарпаття. Значна його частина зі 180-тисячами населення та найбільшими містами: Ужгородом, Береговим, Мукачевом було передано Угорщині.
15 березня 1939 р.	Проголошення незалежності Карпатської України.
15–18 березня 1939 р.	Угорські війська окупували Карпатську Україну.

Осадництво – аграрна політика Польського уряду спрямована на послаблення економічної бази українського селянства і зміцнення польського елементу на селі в Західній Україні та Західній Білорусі. Польські переселенці з числа військових мали можливість безкоштовно отримати до 45 га землі на Західній Україні, а переселенці-добровольці придбати землю за пільговою ціною в кредит на 30 років зі звільненням від оплати у перших 5 років володіння.

Пацифікація - репресивна акція, проведена польською владою у вересні-жовтні 1930р. за наказом Юзефа Пілсудського, із застосуванням поліції та армії проти українського цивільного населення Галичини. Пацифікація була проведена у відповідь на «саботажну акцію» ОУН і супроводжувалась масовими арештами, побиттям людей, закриттям і руйнуванням українських установ в Галичині. Наслідком акції стала подальша значна радикалізація українського руху опору на західно-українських землях.

Русофілство - мовно-літературна і суспільно-політична течія серед українського населення Галичини, Буковини і Закарпаття у 1819—1930-х рр. Обстоювала національно-культурну, а пізніше — державно-політичну єдність з російським народом і Росією.

Русинство – громадський рух на Закарпатті представники якого вважали жителів краю окремим слов'янським народом.

Дати	Україна в роки Другої світової та Великої Вітчизняної воєн (1939–1945)
23 серпня 1939 р.	Пакт про ненапад між Німеччиною та СРСР і таємний протокол до нього (Пакт Ріббентропа – Молотова).
1 вересня 1939 – 2 вересня 1945 рр.	Друга світова війна.
17 вересня 1939 р.	Напад Червоної армії на Польщу. Початок так званого "визвольного походу".
28 вересня 1939 р.	Договір про дружбу та кордони між Німеччиною та СРСР та таємні протоколи до нього.
15 листопада 1939 р.	Включення Західної України до складу УРСР.
2 серпня 1940 р.	Включення Південної Бессарабії і Північної Буковини до складу УРСР.
22 червня 1941 р.	Напад Німеччини на СРСР. Початок Великої Вітчизняної війни.
30 червня 1941р.	Проголошення Акта про відновлення Української Держави.
22 липня 1942 р.	Завершення окупації України загарбниками.
14 жовтня 1942 р.	Створення УПА.
6 листопада 1943 р.	Визволення Києва від загарбників.
28 жовтня 1944 р.	Завершення визволення України від німецько-фашистських окупантів.
9 травня 1945 р.	День Перемоги, завершення Великої Вітчизняної.
2 вересня 1945 р.	Капітуляція Японії і завершення другої світової війни.

План "Ост" - секретний план уряду Третього Рейху з проведення освоєння земель Східної Європи, і її німецькій колонізації після перемоги над СРСР. Розроблений у 1941 р.

Новий порядок – окупаційна політика нацистської Німеччини на завойованих нею територіях. Окупаційна політика проводилась згідно з планом "Ост". На території України було утворено рейхскомісаріат "Україна", західноукраїнські землі було приєднано до польського генерал-

губернаторства. Нацисти прагнули створити на завойованих територіях "життєвий простір для німецької нації". Місцеве населення планувалося перетворити у рабів, інтелігенцію ліквідувати. На окуповані території мали намір переселити близько 10млн. німців, а місцевих жителів передбачалося залишити близько 14млн. чол.

Голокост – знищення значної частини єврейського населення Європи внаслідок нациської політики геноциду в 1939 – 1945рр.

Колабораціонізм – добровільне співробітництво окремих груп чи прошарків населення із загарбниками на територіях окупованих ними країн.

Рух Опору - поняття, що вживається на означення підпільної і повстанської боротьби народів Європи проти окупації Німеччиною та її союзниками. З початку 1960-х рр. під поняттям рух опору розуміється боротьба за національні, політичні та громадянські права народів, що перебували під контролем комуністичних режимів СРСР, країн Східної Європи.

Депортація – примусове, за наказом органів державної влади, виселення осіб чи груп населення, а інколи й народів, із місць постійного проживання.

Радянїзація - насильницьке насадження на певній території норм економічного, суспільно-політичного, культурного життя, що було характерним для тоталітарного Радянського Союзу.

Нюрнберзький процес - міжнародний судовий процес над колишніми керівниками гітлерівської Німеччини. Проходив у м. Нюрнберг з 20 листопада 1945 по 1 жовтня 1946 р. в Міжнародному військовому трибуналі.

Дати	Післявоєнна відбудова та розвиток України в 1945 – на початку 1950–х рр.
1945 р.	Участь української делегації в роботі установчої конференції ООН.
26 листопада 1944 р.	В Мукачеві І з'їзд делегатів народних комітетів Закарпатської України ухвалив маніфест про возз'єднання Закарпатської України з УРСР.
29 червня 1945 р.	Підписано договір та протокол до нього про вихід Закарпатської України зі складу Чехословаччини та про її возз'єднання з радянською Україною.
16 серпня 1945 р.	Між СРСР і Польською республікою укладено договір про радянсько-польський кордон.
Серпень 1946 р.	Схвалення плану ІV п'ятирічки – "п'ятирічки відбудови".
1946 р.	Львівський собор, ліквідація УГКЦ.
1946–1947 рр.	Голод в Україні.
1947 р.	Грошова реформа, скасування карткової системи "Ждановщина".
17 лютого 1947 р.	Підписано радянсько-румунський договір. Румунія визнала входження Північної Буковини, території колишніх Хотинського та Ізмаїльського повітів до складу УРСР.
1947 р.	Операція "Вісла".
1949 р.	Ліквідація Мукачівської єпархії греко-католицької церкви.
1950 р.	Загибель командуючого УПА Р.Шухевича.

Операція "Вісла" - етнічна чистка, здійснена у 1947 році під керівництвом Радянського Союзу, Польщі, Чехословаччини. Полягала у примусовій депортації (виселенні) з використанням збройних сил вказаних країн українців з Лемківщини, Посяння, Підляшшя і Холмщини на ті території у західній та північній частині польської держави, що до 1945р. належали Німеччині, а також у різні регіони СРСР.

Ждановщина – радянська ідеологічна кампанія запроваджена секретарем ЦК КПРС А.Ждановим в 1946р. Вона спрямовувалася на відновлення ідеологічного контролю над суспільством, який було послаблено за часів II Світової війни. Згодом перетворилася на культурну настанову, за якої усі радянські митці, письменники та інтелігенція в своїй творчості мали притримуватись основної лінії Партії. Ця настанова передбачала переслідування митців, що відхилялися від цієї генеральної лінії. Метою заходів були - нейтралізація патріотично налаштованої інтелігенції, культурно-ідеологічна ізоляція країни, зміцнення тотального контролю над суспільством, відтворення образу зовнішнього і внутрішнього ворога.

Лисенківщина – політична кампанія (сер.30-х – поч.60-х рр. XXст.) з переслідування групи генетиків. Вона включала у себе заперечення науки генетики та тимчасову заборону генетичних досліджень в СРСР. Кампанія отримала назву від Т.Д.Лисенка, який став її символом. У переносному значенні лисенківщина – це будь яке адміністративне переслідування вчених за їх політично "некоректні" наукові погляди.

Дати	Україна в умовах десталінізації (1953–1964)
5 березня 1953 р.	Смерть Й. Сталіна. Початок десталінізації.
1954 р.	Початок освоєння цілини.
1954 р.	Обрання О. Кириченка першим секретарем ЦК КПУ.
19 лютого 1954 р.	Входження Кримської області до складу УРСР.
1956 р.	XX з'їзд КПРС.
1956 р.	Вихідця з Житомирської області С.Корольова призначено генеральним конструктором космічних апаратів.
1961р.	Грошова реформа.
12 квітня 1961 р.	Перший політ людини у космос.
11–15 серпня 1962 р.	Українець П.Попович здійснив космічний політ навколо Землі.
1963 р.	Обрання П. Шелеста першим секретарем ЦК КПУ.

Лібералізація - послаблення державного контролю над різними видами діяльності.

Політична реабілітація - поновлення доброго імені, репутації несправедливо заплямованої або безпідставно звинуваченої людини. По смерті Сталіна були вжиті заходи для поновлення доброго імені жертв сталінського терору як після їх смерті, так і за життя. Було реабілітовано багато несправедливо засуджених українських письменників, митців та деяких учених, більшість з яких репресованих за час «культу особи» Сталіна. Реабілітації не підлягали керівники і співробітники великих політичних опозицій 1920 і 1930-х рр.

Відлига - неофіційна назва періоду історії СРСР, що розпочався після смерті Й. Сталіна (друга половина 1950-х — поч.1960-х рр.). Його характерні риси - певний відхід від жорсткої Сталінської тоталітарної системи, спроби її реформування в напрямку лібералізації, відносна демократизація, гуманізація політичного та громадського життя. В цей період засуджено культ Сталіна, реабілітовано велику кількість політ'язнів, повернуто депортовані народи.

Раднаргоспи - ради народного господарства, державні органи територіального управління й планування промисловістю УРСР і СРСР, що існували 1918–1931рр. і 1957–1965рр..

Шістдесятники - назва нового покоління радянської та української національної інтелігенції, що ввійшла у культуру та політику в СРСР в другій половині 1950-х рр. — і найповніше себе творчо виявила на початку та в середині 1960-х років.

Дисидентство - рух, учасники якого в Україні виступали за демократизацію суспільства, за вільний розвиток української мови та культури, реалізацію прав українського народу на власну державність.

Дати	Україна в період загострення кризи радянської системи (середина 1960 – початок 1980–х рр.)
4 вересня 1965 р.	у кінотеатрі «Україна» в Києві під час перегляду кінофільму «Тіні забутих предків» група інтелігенції, зокрема І.Дзюба, В.Стус, В.Чорновіл та інші, провели акцію протесту проти арешту інакодумців.
1965, 1972, 1982 рр.	Хвилі арештів дисидентів.
Друга половина 1960–х рр.	Економічні реформи ("реформи О. Косигіна").
Січень 1972 р.	Радянські спецслужби провели масові політичні арешти, ув'язнивши багато провідних діячів національно-культурного відродження.
1976 р.	Утворення Української Гельсінської групи (УГГ).
1978 р.	Прийняття нової Конституції УРСР.
1982 р.	Прийняття Продовольчої програми, початок створення агропромислових комплексів (АПК).

Застій - назва одного з останніх періодів існування радянської економічної та політичної системи (середина 1970 - середина 1980-х років). Цей період пов'язують з ім'ям Генерального секретаря ЦК КПРС Леоніда Брежнєва, під час правління якого (1964-1982рр.) склалися передумови глибокої системної кризи — економічної та соціальної, які врешті призвели до краху радянської економіки та політичного розпаду СРСР.

Номенклатура – працівники, призначені чи затверджені вищими органами на будь-які посади.

Дефіцит – з лат. "не вистачає", коли в економіці відбувається перевищення попиту над пропозицією.

Самвидав - видавані поза цензурою підпільні листівки, брошури, книжки й періодичні видання.

Правозахисник - у широкому розумінні це кожна людина, яка сповідує філософію верховенства прав людини.

Дати	Розпад Радянського Союзу й відродження незалежності України
1985–1991рр.	Період перебудови і розпаду СРСР.
Квітень 1985 р.	Початок перебудови.
26 квітня 1986 р.	Катастрофа на Чорнобильській АЕС.
Липень 1989 р.	Загальноукраїнський страйк шахтарів.
Вересень 1989 р.	Виникнення Народного руху України.
Жовтень 1989 р.	Прийняття Верховною Радою України закону УРСР "Про мови в Українській РСР".
Березень 1990 р.	Перші альтернативні вибори до Верховної Ради УРСР.
17 березня 1990 р.	Референдум про долю СРСР.
16 липня 1990 р.	Прийняття Верховною Радою Декларації про державний суверенітет України.
3 серпня 1990 р.	Прийняття закону "Про економічну самостійність УРСР".

1989–1991 рр.	Формування багатопартійної системи в Україні.
24 серпня 1991 р.	Прийняття Верховною Радою УРСР Акта проголошення незалежності України.
1 грудня 1991 р.	Референдум та вибори Президента України.

Перебудова - загальна назва сукупності політичних і економічних реформ, що проводилися в СРСР у 1985–1991 роках. Складові частини Перебудови: у внутрішньополітичній сфері — політика гласності та демократизація суспільного життя; в економіці — введення елементів ринкових відносин; у зовнішній політиці — відмова від надмірної критики так званого капіталістичного ладу, значне поліпшення відносин зі США та демократичними країнами Західної Європи, визнання пріоритету загальнолюдських цінностей і глобальних світових проблем. До початку 1990-х років Перебудова призвела до загострення кризи в усіх сферах життя суспільства, що спричинило ліквідацію влади КПРС і розпад СРСР.

Гласність - політичний термін, що позначає політику максимальної відвертості (відкритості) у діяльності державних установ і свободи інформації. У вузькому сенсі, в сучасному слововживанні, основний компонент політики перебудови, яку проводив М. С. Горбачов у другій половині 1980-х років у СРСР і полягала в істотному ослабленні цензури і знятті існуючих у радянському суспільстві численних інформаційних бар'єрів.

Плюралізм - це характеристика політичної системи суспільства, за якої соціальні групи мають можливість висловлювати власні позиції через своїх представників у політичних і громадських організаціях. Плюралізм передбачає різні позиції, погляди, що відображають розмаїтість інтересів у суспільстві.

Багатопартійність - політична система, при якій може існувати безліч політичних партій, що теоретично володіють рівними шансами на отримання більшості місць у парламенті країни.

Суверенітет — це виняткове право здійснювати владу у певній державі (рідше — на окремій території, над окремою групою осіб) незалежно від будь-кого.

Інфляція - тривале зростання загального рівня цін, що, відповідно, є свідченням зниження купівельної спроможності грошей.

Ринкові відносини - це відносини і зв'язки, які складаються між продавцями і покупцями в процесі купівлі-продажу товарів. Суб'єктами ринкових відносин є споживачі, виробники і постачальники ресурсів.

Дати	Україна в умовах незалежності
Жовтень 1991 р.	Прийняття Верховною Радою України Закону "Про громадянство України".
Грудень 1991, липень 1994, жовтень-листопад 1999, жовтень-грудень 2004 рр.	Президентські вибори.
6 грудня 1991 р.	Створення Збройних сил України.
1992 р.	Створення Української православної церкви Київського патріархату (УПЦ-КП).
1992 р.	Україна стає членом НБСЄ (із 1994 р. – ОБСЄ).
1993 р.	Прийняття основних напрямків зовнішньої політики України.
1993–1994 р.	Період гіперінфляції.

Березень 1994, 1998, 2002, 2006 рр., вересень 2007 р.	Парламентські вибори.
1995 р.	Україна стала членом Ради Європи.
28 червня 1996 р.	Прийняття Конституції України.
вересень 1996 р.	Запровадження національної валюти гривні.
1997 р., 10 жовтня	початок створення регіональної організації за демократичний та економічний розвиток - ГУАМ, яка отримала назву від перших букв назв країн-засновниць: Грузія, Азербайджан, Україна, Молдова. Організація остаточно оформилася 7 червня 2001 р. з підписанням Ялтинської хартії.
1997 р.	Підписання "Договору про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією".
2000 р.	Початок економічного зростання.
16 квітня 2000 р.	Референдум за народною ініціативою.
15 грудня 2000 р.	Закриття ЧАЕС.
Листопад-грудень 2004 р.	"Помаранчева революція".
8 грудня 2004 р.	Унесення змін до Конституції України.
2005 р.	Приєднання України до Болонського процесу (реформування вищої освіти).
2005 р.	Україна отримала статус країни з ринковою економікою.
2006 р.	Прийняття Верховною Радою Закону "Про Голодомор 1932–1933 років в Україні".
2008 р.	Вступ України до Світової організації торгівлі (СОТ).
2014 р., 27 лютого	початок агресії Росії проти України, захоплення будівлі Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Революція на граніті - Це кампанія широкомасштабних акцій ненасильницької громадянської непокори, заздалегідь організована українською радянською молоддю, переважно студентами. Протести тривали з 2 по 17 жовтня 1990 року в Україні (тодішній УРСР). Стрижнем протестних подій було студентське голодування на площі Жовтневої революції у Києві (нинішньому Майдані Незалежності). Протести завершилися підписанням постанови Верховної Ради УРСР, яка гарантувала виконання вимог учасників протесту.

Помаранчева революція - кампанія протестів, мітингів, пікетів, страйків та інших актів громадянської непокори в Україні, організована і проведена прихильниками Віктора Ющенка, основного кандидата від опозиції на президентських виборах у листопаді — грудні 2004 року, після оголошення Центральною виборчою комісією попередніх результатів, згідно з якими нібито переміг його суперник — Віктор Янукович. Акція почалася 22 листопада 2004 як реакція на масові фальсифікації, що вплинули на результат виборів.

Євромайдан - національно-патріотичні, протестні акції в Україні, передусім, проти корупції, свавілля правоохоронних органів та сил спецпризначення, а також на підтримку європейського вектора зовнішньої політики України. Протести розпочалися 21 листопада 2013 року як реакція на рішення Кабінету Міністрів України про призупинення процесу підготування до підписання Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом і значно поширилися після силового

розгону демонстрації в Києві вночі 30 листопада. У рамках поняття протестів кінця 2013 року відбувалися зокрема мітинги, демонстрації, студентські страйки.

Небесна сотня - прийнята в Україні збірна назва загиблих учасників акцій протесту (Революції Гідності) у грудні 2013 — лютому 2014 року. Це протестувальники, які мали безпосередній стосунок до ідеї та акції Майдану(щодо державних службовців — див. «Список загиблих силовиків під час сутичок у Києві»). 21 лютого 2014 року офіційна влада України юридично визнала жертвами загиблих мітингувальників Майдану. Цього дня на Майдані відбулось прощання із загиблими повстанцями, яких в жалобних промовах назвали «Небесною сотнею». Під час прощання з загиблими лунала жалобна пісня «Пливе кача...». Список на виплату одноразової грошової допомоги родинам загиблих у розмірі 121 800 грн. налічував 98 осіб.

Революція Гідності - — політичні та суспільні зміни в Україні з 21 листопада 2013 до лютого 2014 року, викликані відходом політичного керівництва країни від законодавчо закріпленого курсу на Європейську інтеграцію та подальшою протидією цьому курсу. Однією з головних причин протестів стала надмірна концентрація влади в руках Віктора Януковича та його «сім'ї», створення системи управління з ознаками фашизму.